

Geist das Werk fühlbar durchweht. Das Buch weist einen ausserordentlichen Reichtum an botanischen Terminen auf, von welchen noch heutzutage viele in Gebrauch stehen. Das Werk ist nach dem Muster botanischer Publikationen verfasst, wie damals üblich in allen unter dem kulturellen Einfluss Oesterreichs stehenden Ländern. Trotz gewisser fachlicher Unzulänglichkeiten, entstanden durch die hastige Arbeit und Laientum des Verfassers, ist diese kleine volkstümliche Botanik nichtdestoweniger von Bedeutung und stellt einen kostbaren Beitrag dar für die Historiographie der Naturwissenschaften Jugoslawiens.

110 ANS DE „BILJOSLOVJE“ DE VESELIĆ

Jovan TUCAKOV

EN 1852 IL A ÉTÉ PUBLIÉ A NOVI SAD LA BOTANIQUE „DOMAĆE BILJOSLOVJE“ DE l'auteur Krunoslav Josif Veselić. Cette modeste botanique a paru en trois cahiers, chacun comprenant 32 pages en tout. L'auteur était un adhérent fervent à la cause du rapprochement des Slaves du Sud, ce qui se reflète dans toute son oeuvre. Le livre abonde en riches termes botaniques, dont beaucoup entre eux sont en usage même aujourd'hui. L'oeuvre est rédigée suivant le modèle des publications botaniques similaires, éditées en ce temps là dans les pays qui étaient sous l'influence de la culture austro-hongroise. Malgré certaines imperfections professionnelles, dues à la hâte de l'écrivain et son amateurisme, cette petite botanique populaire représente un apport précieux à l'historiographie des sciences naturelles de la Yougoslavie.

»MATERIA MEDICA« DIOSKORIDA — RUELLIOV LATINSKI PREVOD IZ 1547. GODINE

Andrija MIRKOVIĆ

U PRIKAZIMA I TUMAČENJU HILANDARSKOG MEDICINSKOG KODEKSA br. 517, ovog najdragocenijeg spomenika srpske medicinske kulture, prof. dr Relja Katić zaključuje da taj spis, pisan srpskom recenzijom s kraja XV ili početkom XVI veka, predstavlja neku vrstu proširene verzije Dioskoridova kodeksa. U vezi toga zaključka a i s obzirom da je o Dioskoridu i njegovom delu u nas, do sada, objavljeno relativno malo publikacija,* mislimo da je opravdana naša namera da se osvrnemo na brojna izdanja njegovog dela u mnogim zemljama, napominjući pri tom da ni naš narod nije zaostajao u upoznavanju i korišćenju tadanjih kulturnih tekovina.

Dioskorid, neosporno, zaslužuje određeno mesto u našoj stručnoj štampi, kako zbog epohalnog značaja njegovih radova o materiji mediki pre skoro hiljadu dve stotine godina, tako i zbog uticaja koji su ti radovi imali na zdravstvenu kulturu u Srba.

Želimo da napomenemo da u mnogim publikacijama Dioskorida nazivaju Dioskuridom. Tako, na primer, u Carigradskom kodeksu nazvan je Dioskuridosom; u nemačkoj literaturi je poznat kao Dioskurid, u francuskoj Dioskorid, dok se u nas javlja kao Dioskorid ili Dioskurid. Mi ćemo se držati grčke varijante njegova imena, to jest Dioskorid.

*

Pedanius Dioskorides,** po svom rodnom mestu Anazarbosu*** nazvan Anazarbejčanin (Anazarbeus), živeo je sredinom I veka nove ere. O lekarijama je pisao oko 77. i 78. godine n.e., dakle otprilike u isto vreme kada je i Plinije pisao poslednje knjige svoje istorije prirode. Izgleda da je, možda kao vojni

* Dioskoridovo delo spominjali su jedino prof. dr Jovan Tucakov (*Farmakognozija*, poglavlje „Kratak istorijski pregled“) i prof. dr Vladimir Stanojević (*Istorija medicine*, str. 153), koji u kratkim potezima iznose značaj Dioskorida i njegova dela. U Muzeju za istoriju farmacije Farmaceutskog fakulteta u Beogradu, nalazi se jedan originalni primerak I. Ruellio-ve interpretacije Dioskorida, izdate u Lionu 1547. godine, koje, na žalost, većina autora, pa čak ni prof. dr A. Tschirch u svom delu *Handbuch der Pharmakognosie*, nigde i ne spominju.

** Po Carigradskom kodeksu (Codex Constantinopol).

*** Anazarba, danas Ainvarza, u maloazijskoj provinciji Kilikiji.

lekar,* mnogo putovao, i da je, još iz mladosti oduševljen za prirodne nauke, bio dobar posmatrač. Studirao je verovatno u Tarzoju i Aleksandriji.

O nauci o lekarijama, posvećenoj Asklepijadi Arejosu, već je Galen ovako sudio: „Ali, Anazarbejac Dioskorides pisao je u pet knjiga, korisno o celokupnoj nauci o lekarijama, tako što je ne samo raspravljao o korenjima, nego je dodao i drveće, plodove, prirodne i veštačke sokove, a sem toga i metale i životinjske supstancije. Meni se čini da je on doista nauku o lekarijama od sviiju najsavršeneije prikazao.“

Time što je, u naučne svrhe, opisao lekarije koje su se primenjivale u tri ondašnja carstva i metodički ih sredio, Dioskorid je postao prvi učitelj farmakognozije. Njegovo veliko delo je najvažniji izvor za nauku o drogama staroga doba. Do XVI veka, dakle čitavih hiljadu pet stotina godina, ono je bilo osnov nauke o lekarijama, biblija farmakologa i najviša instancija za upoznavanje lekovita bilja (A. Tschirch).

Delo nosi naziv, u latinskom prevodu, *De materia medica libri quinque*. Prvo grčko štampano izdanje izišlo je 1499. godine — Venet. ap. Aldum Manutium, tzv. Aldina. Dalje, Venet. 1518. u izdanju Asulanus i Rosci; Basil. 1529. ed. Cornarus; Editio princeps graeco-latina: Coloniae 1529; Paris 1549. ed. I Goupylus; Frankfurt 1598. ed. Saracenus; Laipzig 1830. ed. Sprengel; Editio princeps latina: Colle 1478. godine

Znameniti Ruelliov latinski prevod, *Pedanii Dioscoridis Anazarbei, De medica materia libri V*, izišao je prvo 1516, zatim 1539. i 1547. godine. Naša slika br. 1 predstavlja naslovnu stranu Ruelliovog prevoda iz 1539. Na njoj su pored biljaka dati i crteži ljudi i životinja, čiji položaj tela govori o tome je li dotična lekovita biljka otrovna ili ne. Desno, dole, prikazan je Crateus Rhizotom.

Godine 1516. izlazi *Hermolanus Barbarus Corollarien*, a 1531. Brunfels-ova *Exegese*; dalje, *Commentarii Matthiolus-a*, prvo na italijanskom 1544, pa na latinskom 1554. godine; *Amatus Lusitanus-ove Enarrationes* 1553; *Cordus Annotatione* od Gesner-a 1561; *Exercises Iac i Paul-a* 1628. godine; prvo nemačko izdanje, Dantzen von Ast-a pojavilo se u Frankfurtu 1546, a poslednje, Berendes-a, u Stuttgart-u 1902. godine. Ostala izdanja i spisak rukopisa dati su kod Choulant-a i Pritzel-a (*Thesaurus*), a spisak rukopisa dao je i Wellmann.

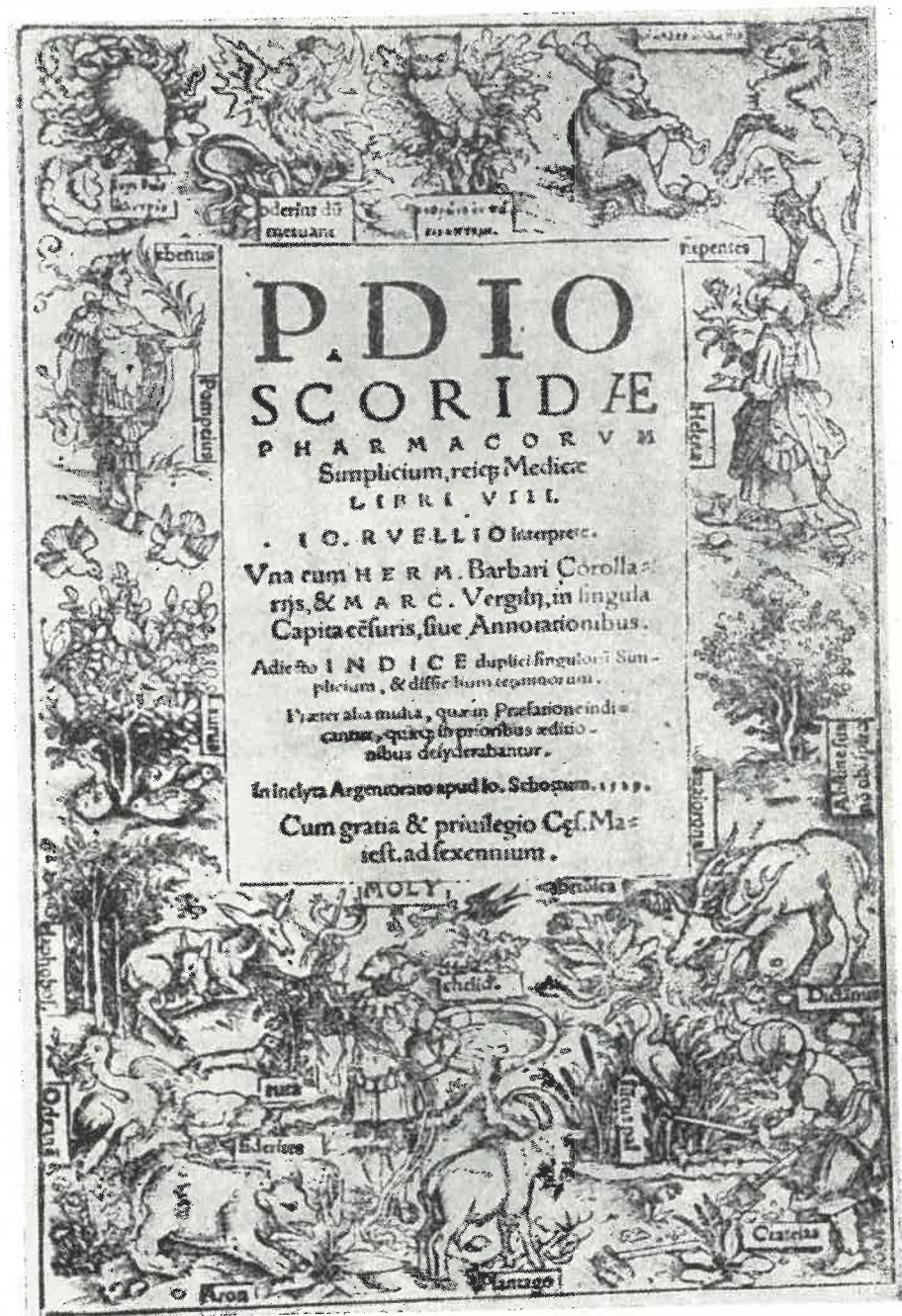
Dioskorid je u celosti preveden na latinski prvi put u doba vladavine Gota u Italiji (493—555. godine).

Novo, kritičko izdanje Dioskorida pripremio je Max. Wellmann (III i IV izišle su 1906, a I i II knjiga 1907. godine). Ono je rađeno na osnovu upoređenja svih rukopisa, naročito Pariskog kodeksa, te je po vrednosti došlo na mesto Šprengelovog.

Najvažnije publikacije o Dioskoridu i njegovom delu bile bi: *Codex Constantinopol. Vindobon. med. gr.*, № 1 (VI vek), ilustrovano; *Codex neapolitanus, Vindobon. suppl. gr.*, № 28 (VII vek), ilustrovano; *Codex parisiensis graec.*, № 2179 (IX vek), ilustrovano; *Codex latin. monacens.*, № 337 (IX v.), ilustrovano; *Codex scorialensis* (XI v.); *Codex Marcianus Venet.*, № 273 (XII v.); *Codex Laurentianus*, № 74 i 23 (XIV v.); *Codex palatinus graecus*, № 77 (XIV v.); *Codex vindobonensis med. gr.*, № XVI (XV vek); *Codex parisiensis graec.*, № 2183 (XV v.); *Codex Marc. Venet.*, № 272 (XV vek).

Bogato ilustrovani grčki *Codex*, rađen na pergamentu, koji se sada nalazi u Beču, pripremljen oko 512. godine n. e. za Julijanu Aniciju, kćer zapadno-

* Po Sprengel-u.

Naslovna strana Ruellio-vog prevoda Dioskorida iz god. 1539.

rimskog cara Flavius Anicius Olybrius-a (umro 472), doživeo je još jedno izdanje (kao X sveska *Codices graeci et latini fotogr. depict. duce Scatore de Vries*) u crnom faksimil-tisku, u dva dela, pod naslovom *Codex Aniciae Julianae picturis Illustratus nunc Vindobonensis Med. Gr. I phototypice editus — Moderante Josepho de Karabasek, Biblioth. Palatin. vindobon. praefect. praefati sunt Antonius de Premierstein, Carolus Wessely, Joseph Mantuani, accedit tabula lithographica — Lugd, Bat. A. W. Sijthoff 1906.*

U doba vladavine Gota u Italiji, kako smo već rekli, Dioskoridesova nauka o lekarijama prevedena je na latinski a taj prevod je zadržan i u Minhenskom kodeksu, prema izdanju koje potiče iz IX veka, tzv. *Dioscorides Longobardus*. Prevod je ilustrovan stilizovanim slikama i crtežima, koji samo kad se radi o domaćim biljkama imaju izvesne sličnosti sa biljnim svetom u prirodi, bar u obliku lista. Boje koje su upotrebljene za ilustracije raznovrsne su i različitog kvaliteta.

U srednjem veku, uz pomoć pomenutog latinskog prevoda i nekih drugih izvora, sastavljena je alfabetska prerada Dioskoridesa, koja je vrlo poznata širom sveta i korišćena u više rukopisa i inkunabel-štampe. Ovi su, opet, bili glavni izvor za glosarije Macer Floridus-a, Vincenz Beauvais-a i drugih.

U letopisima je zabeleženo da je Dioskorid preveden i u Rusiji, 1517. godine, i da delo nosi naslov *Travnik Dioskorida*.

Dioskorid je opisao droge i lekovito bilje, posvećujući im po jedno poglavlje. Tumačenje imena i opise koje daje nije uvek lako razumeti, pošto su opisi često kratki ili su ih prepisivači i prevodioci osaktili, a i poreklo im je često netačno navedeno.

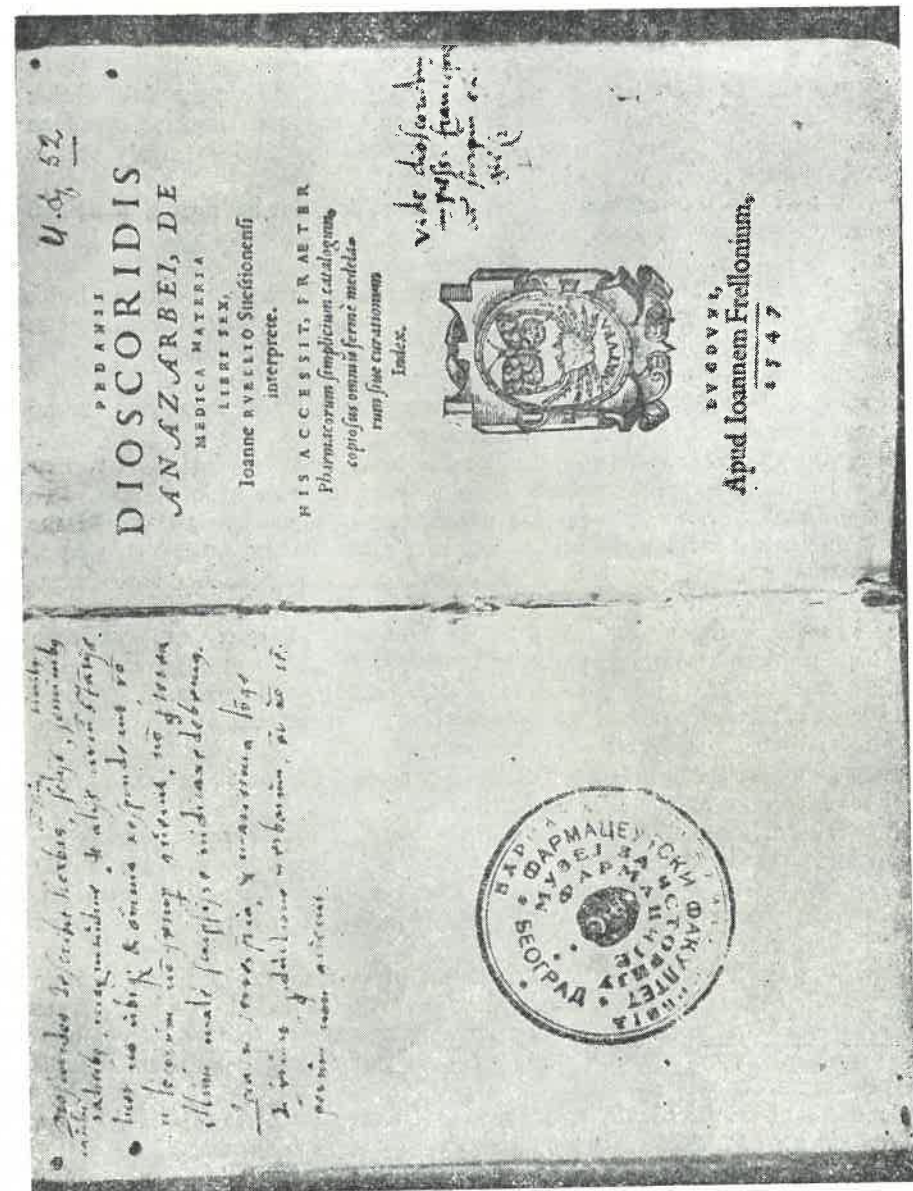
O Dioskoridovom delu postoji čitava literatura, koja počinje od Oribasius-a i Serapion-a pa preko Hermolaus Barbarus-a, Matthiolus-a, Ruellius-a, Cornarius-a, Clusius-a i Fuchsius-a do Anguillar-a i Cordus-a. Po vrednosti, Matthiolus-ovo delo nalazi se na prvom mestu.

Prostor nam ne dozvoljava da opišemo sve studije i prikaze Dioskoridova dela, pa ćemo se zadržati samo na Ruellio-voj interpretaciji iz 1547. godine, u izdanju lionske izdavačke kuće Ioann Frellonium. Jedan primerak ovoga izdanja nalazio se, do 1939. godine, u biblioteci poč. dr Ilije Ognjanovića-Abukazema, našeg poznatog književnika iz Novog Sada; od 1939. do 1956. čuvao ga je dr Andrija Mirković, takođe iz Novog Sada, a od 1956. godine knjiga se nalazi u Muzeju za istoriju farmacije Farmaceutskog fakulteta u Beogradu, pod oznakom I/52.

Ovaj Ruelliov prevod nosi naslov: *Pedanii Dioscoridis Anazarbei, de medica materia libri sex, Ioanne Ruellio suefionenti interprete, his accessit, praeter Pharmacorum simplicium catalogum, copiosus omnium ferme medelarum sine curationum Index*. Na naslovnoj strani je crtež leptira i pauka, sa oznakom „Matura“, zatim mesto i ime izdavača: Lugduni, Apud Ioannem Frellonium, 1547. Veličina knjige je 8 × 12 cm, u kožnom povezu sa originalnom ornamentikom i oznakom WCB i 1553. godina, utisnutom verovatno prilikom povezivanja. Dobro je očuvana.

Slika br. 2 prikazuje naslovnu stranu Ruelliovog dela. List sa desne strane ispisan je zabeleškama na latinskom jeziku.

Slika br. 3 predstavlja poslednje dve strane istog prevoda. Na listu s leve strane, rukom je ispisan sledeći tekst:

Naslovna strana I. Ruellio-ve interpretacije Dioskorida iz god. 1547.

„Stercus et urina medico sunt pocula prima
 Dulcis sunt ista si non vis credere gusta
 Nobis sunt signa — vobis sunt fercula digra.“

Ispod teksta je crtež koji predstavlja lekara u odori, sa tikvicom u ruci, koja je, verovatno, služila za ispitivanje mokraće. Na desnom listu su rukom pisane zabeleške na nemačkom jeziku, kao i štampani tekst:

„Lugduni, Excudebat Ioannes Frellonius, 1547“.

Ruelliovo izdanje štampano je na latinskom jeziku. U prvom delu (Liber primus), *De medicinali materia*, posle kraćeg uvoda, na 110 strana je obrađena materija o aromataima, uljima i mastima, kao i nekom drveću i sokovima koji iz njih izlaze u slučaju zarezavanja ili povrede kore.

Drugi deo (111—210. strane) govori o životinjama, medu, mleku, mastima, zatim o raznim vrstama žitarica, povrću i, najzad, o „ljutom“ bilju kao što su crni i beli luk, slačica, biber.

U trećem delu (211—304) obrađena je materija o korenju biljaka iz kojih se dobijaju razni ekstrakti, zatim o celoj biljci, semenu i plodu. Ovim, trećim delom, obuhvaćene su i gume i smole.

U četvrtom delu (305—400) govori se o ostalom korenju i bilju.

Peti deo (401—487) bavi se vinovom lozom, raznim sortama vina, zatim mineralijama i ostalim anorganskim substancijama.

Svakoj drogi posvećeno je po jedno poglavlje, u kome su dati i svi farmakognostički i farmakoterapijski podaci. Dioskorid za lekovito bilje, obično, daje prvo opis — doduše, često vrlo kratak i nedovoljan — a potom opširne podatke za njihovu primenu u medicinske svrhe. Ali, tu i tamo, nedostaju podaci o trgovačkim vrstama nekih droga (na primer, kod aloje, mirhe, stiraksa, olibanuma itd.).

S pravom se može pretpostaviti da je Dioskorid najveći broj lekovitih biljaka koje je opisao i sâm video. Opise biljaka koje nije imao prilike da vidi, pažljivo je obradio. Zato je njegovo delo — delo pravog prirodnjaka.

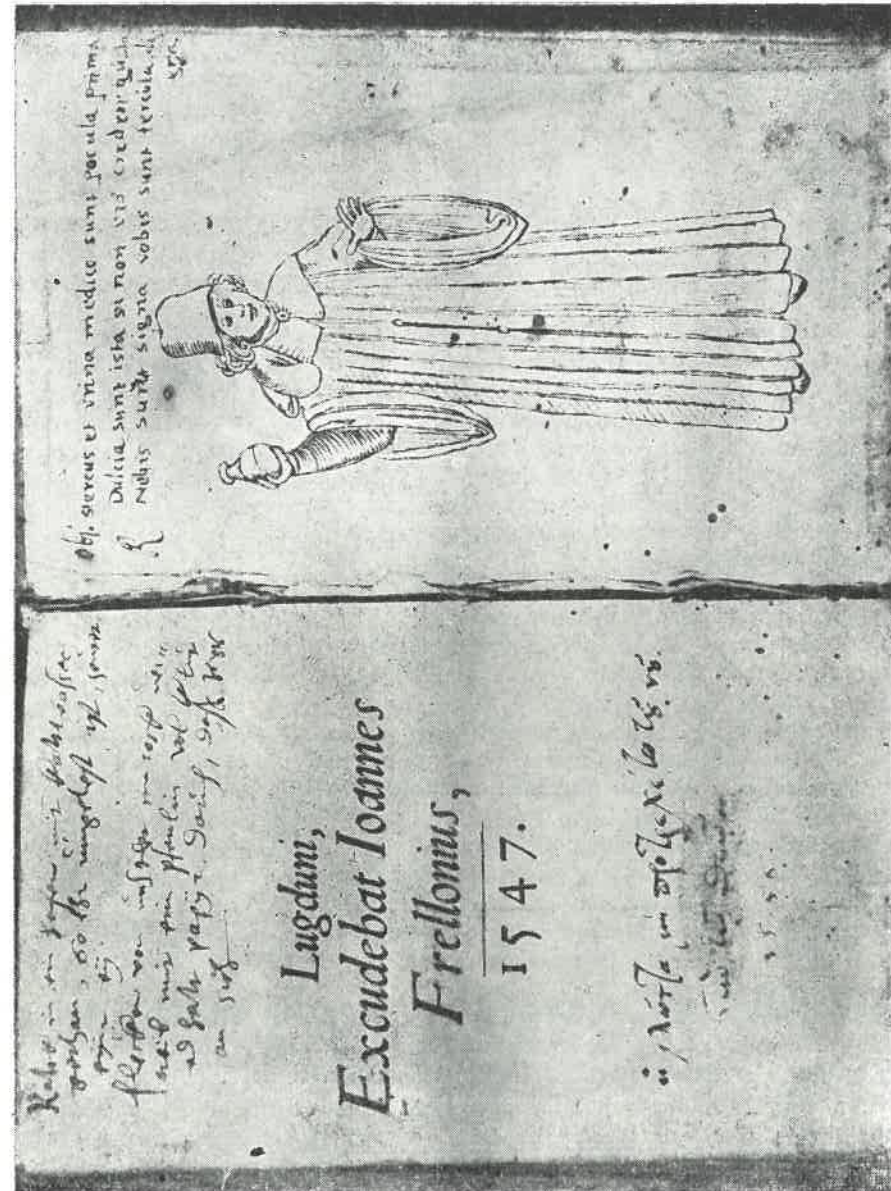
U Dioskoridovom delu već se nazire težnja za prirodnim grupisanjem. On je odlučno odbacio alfabetsku podelu empiričara kao i morfološku dogmatičara, sjedinjujući sve ono što, po zakonima prirode i ide zajedno. Tako nalazimo, jedno do drugo, Labiatae i Umbelliferae.

Njegov sistem je — ukoliko se o nekom sistemu uopšte može govoriti — neujednačen; važni su mu, ako tako možemo da se izrazimo, čas morfološki i fizikalni, čas hemijski i terapeutski, a čas sistematsko-botanički momenti. Jasno se zapaža težnja ka sistematizaciji, ali se svugde primećuje i nemoć potpuno tačnog raspoznavanja.

Dioskorid daje i podatke o poreklu i mestu gde se javlja lekovito bilje o kojem govori. On, isto tako, često razlikuje divlju od zasađene biljke, često daje podatke o načinu na koji ih treba sakupljati i čuvati, o specifičnim obeležjima, o načinu utvrđivanja valjanosti i čistote biljke, kao i o uticaju zemljišta na valjanost biljke.

Bilje o kojem je Dioskorid pisao spada, pretežno, u maloazijsku i grčku, zatim u egipatsku i italijansku floru.

Primeru radi, evo kako je opisao Glycyrrhizu. Kaže da je to jedan mali džbun, čije su grane dugačke oko dva pedlja i gusto obrasle lišćem, i koji podseća na Mastix-drvo. Masnjikavo svetle je boje i lepljivo pri dodiru. Lišće ima oblik sličan bagremovom lišću. Plod je velik otprilike kao i platanov, samo je

Poslednje dve strane I. Ruellio-ve interpretacije Dioskorida iz god. 1547.

grublji; mahune podsećaju na sočivo, crvene su i male. Koren je dugačak, ima boju šimšira kao i lincura; ukus mu je oporo-sladak. Koren se prerađuje u sok.

Ekstrakt, dobiven iz korena Glycyrrhizae, deluje protiv nadražaja dušnika; treba ga držati pod jezikom dok se ne rastopi. Dobro je sredstvo i protiv gorušice, bolesti grudi i jetre. Kod oboljenja bešike i bubrega uzima se u vinu. Sisajući ga, može se ugasi žed. U vidu masti, primenjuje se za rane. Koristan je i za lečenje bolesti usne šupljine, s tim što ga treba žvakati ili da se svež koren skuva i ta voda pije kao čaj. Suvo, fino izdeljano korenje dobro deluje i ako se njime trljaju nokti.

Kod Dioskorida nailazimo i na prve podatke o spravljanju prečišćene Lanolin-masti.

Ocat ili sirće (dobiven iz vina od grožđa, urmina ili smokvina vina), bio mu je takođe poznat. Isto tako, mnogobrojne štavske materije (kao šišarke, hrastova kora, kora nara — Punica granata). Znao je i za tenicidno dejstvo kore od nara. Po Dioskoridu, najbolje maslinovo ulje je ono koje se dobija iz još potpuno nezrela ploda.

Od ostalih masnih ulja, bilo mu je poznato ulje od ricinusa, badema, sezama, oraha, rotkve. Od aromatičnih i začinskih, poznavao je ulje od kumina, anisa, koriandera, majorane, bosiljka, anetuma, metvice, matišnjaka, gorkog badema, lovora, slačice, mirhe, melise, cimeta, lavandule. Sva ta ulja dobijaju se: maceracijom s vodom ili uljem; ceđenjem sa uljem dobivanim iz prethodno prerađenih sirovina; ili, pak, iskuvavanjem biljke u vodi. Za spravljanje ružinog ulja preporučuje se sistematsko, do sedam puta, ekstrahiranje ružinih latica uljem, po principu dvosmernog strujanja, uz brižljivo i brzo izdvajanje ulja od vodnjikavog sloja (Lippmann).

Dioskorid je poznavao i mnoge vrste smole. Da je ćilibar smola dobijena iz drveta, bilo mu je takođe dobro poznato.

Proces dobijanja skroba putem gaženja jako nabubrelih pšeničnih zrna, odvajanjem mahuna, taloženjem i sušenjem, Dioskorid opširno opisuje. Takođe i način spravljanja Succus Liquiritiae, čija mu je korisna primena kod raznih vrsta katara isto tako dobro poznata. Bagremovu gumu razlikuje od gume iz trešnjina, šljivina i bademova drveta, kao i tragacanthu. Zapazio je i sličnost između Lactucariuma i opijuma dobivenog zarezom.

Dioskorid zna da se prilikom truljenja stvaraju otrovne materije, kao i da katran ima antiseptičke osobine. U opisu načina na koji se dobija katranovo i kedrovo ulje, čini se kao da je već nagovešten jedan postupak koji bi se mogao nazvati destilacijom, itd.

Izneti primeri, iako malobrojni, jasno ukazuju na značaj Dioskoridova dela.

Šesti deo (488—543) Ruelliove interpretacije Dioskorida donosi podatke o otrovima i protivotrovima.

Pri kraju te knjige je i poglavlje „Notha et Dioscoridi falso adscripta, quae ut facile, si quis ita uelit, suis singula locis applicentur, numeris notantur: quorum primus Dioscoridis paginam, Secundus uersum signat“.

Zatim, sadrži „Index ommium quae Discoride continentur“, u kom su, azbučnim redom, navedene substancije, kao i oznaka strane na kojoj se o svakoj od njih govori. Dat je i spisak 1.120 droga biljnog, mineralnog i animalnog porekla.

Na kraju, u poglavlju „Curationum morborum in Dioscoride contentarum — Index“, dat je spisak oboljenja, sa naznačenom primenom remedia.

Dioskoridovo delo, *De materia medica*, pisano 77. godine nove ere, je prva materija medika, koja je više od petnaest stoleća, posebno u srednjem veku, bila od ogromnog uticaja na sve lekare kao i sistem lečenja. Gotovo svima docnijim autorima medicinskih dela, Dioskoridova *De materia medica* bila je uzor i izvor iz kojeg su crpli znanja. Ma o kojoj drogi da je bilo reči, citiralo se, na prvom mestu, Dioskoridovo mišljenje.

Koliko je ovo tačno, najbolje potvrđuje velik broj objavljenih dela o Dioskoridovom spisu koji su proučavali i komentarisali svi kulturni narodi Evrope. Da ni Srbi nisu u tome zaostajali, vidi se i iz *Hilandarskog medicinskog kodeksa br. 517*, pisanog srpskom recenzijom u XV ili početkom XVI veka, koji je u biblioteci manastira Hilandara otkrio prof. Đorđe Sp. Radojčić.

Delo Dioskorida je od istorijskog značaja za nauku o lekovitim sirovinama biljnog, životinjskog i mineralnog porekla, za nauku o lekovima uopšte, kao i za njihovu primenu u terapiji. Zato se Dioskoridov uticaj, tako snažan i blagotvoran, i mogao održati i osećati kroz vekove.

LITERATURA

- ¹ Katić R., Hilandarski medicinski kodeks br. 517, Zbornik radova Srpske akademije nauka LXXI — Institut za medicinska istraživanja, knj. 8, Beograd, 1960. — ² Katić R., Stanojević L., Spis o utvrđivanju bolesti pomoću mokraće u Hilandarskom medicinskom kodeksu br. 517, Zbornik radova SAN LIII — Institut za medicinska istraživanja, knj. 2, Beograd, 1956. — ³ Katić R., Spis o zaraznim bolestima iz Hilandarskog medicinskog kodeksa br. 517, Zbornik radova SAN LIII — Inst. za medicinska istraživanja, knj. 2, Beograd, 1956. — ⁴ Katić R., Spis „Ot Ognjice Efimere“ u Hilandarskom medicinskom kodeksu br. 517, Zbornik radova SAN LVI — Inst. za medicinska istraživanja, knj. 4, Beograd, 1957. — ⁵ Katić R., Spis o malariji iz Hilandarskog medicinskog kodeksa br. 517, Zbornik radova SAN LVIII — Inst. za medicinska istraživanja, knj. 5, Beograd, 1958. — ⁶ Stanojević L., Hilandarski medicinski rukopis, Politika, 22. XI 1959, Beograd. — ⁷ Tucakov J., Farmakognozija, Naučna knjiga, Beograd, 1948. — ⁸ Stanojević V., Istorija medicine, Medicinska knjiga, Beograd—Zagreb, 1953. — ⁹ Tschirch A., Handbuch der Pharmakognosie, izd. Chr. Herm. Tauchnitz, Leipzig, 1909. — ¹⁰ Gilg E., Schürhoff N. P., Aus dem Reiche der Drogen, Schwarzeck-Verlag, G.m.b.H., Dresden, 1926. — ¹¹ Ruellio L., Pedanii Dioscoridis Anazarbei, Azud Ioannem Frellonium, Lugduni, 1547.

DIOSKORIDES UND SEIN WERK „MATERIA MEDICA“

Andrija MIRKOVIĆ

IM SERBISCHEN KLOSTER HILANDAR IN GRIECHENLAND ENTDECKTE IM JAHRE 1952 Prof. Dr. Đorđe Sp. Radojčić eine in serbischer Sprache geschriebene Rezension eines medizinischen Manuskriptes, welche unter der Nummer 517 eingetragen ist. Dieses Manuskript wurde von Prof. Dr. Relja Katić bearbeitet. Er stellte fest, dass es sich um eine erweiterte Version des Dioskoridischen Codex handelt. In diesem Zusammenhange spricht der Verfasser über Dioskorides und über den Einfluss ewlchen sein Werk „De materia medica“ auf viele Kulturvölker und auf Verfasser medicinischer Schriften und Lehrbücher ausgeübt hat.

Der Autor bespricht vornehmlich die Ruellische Interpretierung dieses Werkes aus dem Jahre 1547, von welchem sich ein Original-Exemplar im Museum für Geschichte der Pharmazie

der Pharmazeutischen Fakultät in Beograd befindet. Hervorgehoben wird die Bedeutung des Dioskorides in der Wissenschaft heilender Rohstoffe pflanzlicher, tierischer und mineralischer Herkunft, sowie die Tatsache, dass, wie aus dem medizinischen Codex des Klosters Hilandar unter Nr. 517 ersichtlich, das Werk „De materia medica“ auch bei den Serben bereits im XV oder anfangs des XVI Jahrhunderts interpretiert worden ist.

DIOSCORIDES AND HIS WORK „MATERIA MEDICA“

Andrija MIRKOVIĆ

IN 1952, PROF. DR. ĐORĐE SP. RADOJČIĆ DISCOVERED A MEDICAL MANUSCRIPT IN the Monastery Hilandar (Greece), written in serbian language and registered under number 517. This manuscript was studied by prof. dr. Relja Katić who has established that this written document represents an extended version of Dioscorides' Codex. On this occasion, the author of this study discusses the influence of Dioscorides' work „De materia medica“ on many cultured nations and on authors of medical manuals and books.

The author discusses especially Ruelli's interpretation of an original copy of Dioscorides' work published in 1547 and kept in the Museum of History of Pharmacology at the Faculty of Pharmacology in Beograd. Finally, the author stresses Dioscorides' significance for the science of medical raw material of vegetal, animal and mineral origin, as well as the fact that his work „De materia medica“ has been interpreted with Serbs already in the XV or at the beginning of the XVI century, as it can be realized from the Medical Codex of Hilandar, under number 517.

NAŠ NAJSTARIJI ZAPIS O GOLUBAČKOJ MUŠICI

Relja KATIĆ

GOLUBAČKA MUŠICA JE ODUVEK PRIČINJAVALA VELIKE ŠTETE NAŠEM stočarstvu. Ako se ima u vidu da je stočarstvo bilo od osobitog značaja za privredu Srbije, onda je sasvim razumljivo u kojoj mjeri su gubici izazvani njenim invazijama morali biti teški našem narodu. U arhivskim dokumentima bivše Torontalske županije kao i Zemunskog i Pančevačkog magistrata postoji masa podataka koji se odnose na ove invazije kao i velike gubitke koje je ta štetočina izazvala u Banatu, u predelima oko reke Tamiš. No to su mahom kraći izveštaji koji sadrže isključivo podatke o gubicima.

Prvi naučni rad o golubačkoj mušici bio je napisan na nemačkom jeziku i njegov autor je Schönbauer koji je, 1795. godine, izdao svoju monografiju pod naslovom: *Die Geschichte der Kolumbarscher Mücke*. Pored ostalog, u svojoj studiji je opisao jednu težu invaziju iz 1795. godine, kojom prilikom je samo u Banatu uginulo 52 konja, 131 goveče, 310 ovaca i 110 svinja. Inače prvi pisani pomen o pojavi golubačke mušice u Srbiji nalazimo u *Putopisu* pruskog oficira Pirha, iz 1829. godine.

Prvi zapis o golubačkoj mušici na našem jeziku, koji potiče iz 1811. godine, nalazi se u *Jestestvosloviu* Pavla Kengelca.

Ovaj zapis je nastao u uskoj vezi sa pojavom racionalizma u Srba, u kojih je, taj idejni pravac naišao na oduševljene pristalice. Silom otrgnuti od svog kulturnog razvoja i većito ugnjetavani od svojih porobljivača, Srbi u Austriji ne samo da su prihvatili ideje racionalizma već su postali i njegovi propovednici. Ovo je sasvim razumljivo jer posle dolaska na vlast Josifa II za Srbe i Jevreje u Austro-Ugarskoj je nastalo snošljivije stanje, istina, u početku još samo formalno. Jer praktično, za njih su još uvek bili zatvoreni rimokatolički univerziteti u Austriji te su oni odlazili na sever, na protestantske fakultete koji su bili glavni rasadnici racionalističke filozofije. Ovo je razlog što se u to doba u Srba javlja veliki interes za prirodne nauke i za njihovu popularizaciju u širokim našim neprosvećenim masama. Značajno je, da se tada u nas javljaju i spisi originalna karaktera među koje spada i spis Pavla Kengelca u kome se nalazi poglavlje o golubačkoj mušici.

Pavle Kengelac (1770—1834), profesor Karlovačke bogoslovije, bio je jedan od najučćenijih Srba svoga vremena. Završio je tri fakulteta (pravo u Pešti, filozofiju u Haleu i teologiju u Rusiji) i bio poliglot (znao je ruski, nemački, francuski, grčki, mađarski i latinski jezik). Pomenutu knjigu izdao je u Budimu